

Ilda Hozić

INKLUZIJA ZA SVE

Sažetak

Inkluzija treba da igra veoma važnu ulogu u današnjem, ali i budućem obrazovnom sistemu, kako Bosne i Hercegovine, tako i svih drugih zemalja koje još do danas nisu stvorile adekvatne uslove za razvoj iste. Razredna nastava je dio obrazovnog sistema koji treba da usadi temelje inkluzivnom obrazovanju i prihvatanju različitosti među učenicima u bilo kom pogledu. Nije važno samo uključiti dijete sa posebnim potrebama u redovno odjeljenje, važno je i ne zapostaviti ostalu djecu. Učitelj je taj koji treba uz adekvatnu motivaciju, stručnu osposobljenost i podršku pokrenuti pozitivne promjene kod djece i razvijati osjećaj za jednakost među učenicima. Studij razredne nastave treba da bude osnova za osposobljavanje učitelja za rad sa djecom sa posebnim potrebama.

Uvod

Od savremene škole se očekuju promjene. Učenici treba da zauzmu centralnu ulogu, a škola da postane mjesto gdje se istražuje, snalazi i zajednički rješavaju problemi. U školi dijete treba da se slobodno razvija u intelektualnom, emocionalnom i socijalnom smislu. To je mjesto gdje oblici segregacije ne postoje. Takav vid rada je moguć prihvatanjem i primjenom inkluzivnog obrazovanja. Djeca s posebnim potrebama nemaju adekvatan tretman u obrazovno-odgojnom sistemu. Da bi dobili taj tretman, bez obzira na njihove individualne različitosti, treba koristiti mogućnosti koje pruža inkluzivno obrazovanje.

Pod inkluzijom danas podrazumijevamo uključivanje učenika sa posebnim potrebama u redovna odjeljenja i pružanje mogućnosti toj djeci da učestvuju u obrazovnim, radnim, rekreativnim, porodičnim i drugim aktivnostima koje čine savremeno društvo. Inkluzivno obrazovanje je obavezan proces i u skladu je sa zakonskim aktima, Okvirnim zakonom o osnovnom i srednjem obrazovanju u Bosni i Hercegovini (čl. 19) i Zakonom o osnovnim i srednjim školama u Republici Srpskoj (čl. 31)

Uključivanje djece sa posebnim potrebama u život znači da u toj osobi vidimo više od njene smanjene sposobnosti. Odrasle osobe moraju znati da djeca s posebnim potrebama nisu beskorisna, jer i oni traže prijateljstvo, ljubav i toplinu, a isto tako znaju i drugima da je uzvrate.

Koraci koje treba preduzeti u cilju permanentnog uključivanja djece s posebnim potrebama u redovna odjeljenja su prije svega:

- rušenje predrasuda,
- adekvatna i kvalitetna obuka nastavnog kadra koja započinje na fakultetima,
- obuka roditelja o pojmu inkluzije i važnosti njene potrebe,
- kontinuirano praćenje napredovanja na polju inkluzije koje je jedino moguće na međunarodnom nivou, jer inkluzija treba svima i svakome.

Dosadašnja iskustva

Kada govorimo o inkluziji, kao potrebi današnjeg obrazovnog sistema, ne možemo a da se ne osvrnemo na nedavnu prošlost gdje smo imali sistem odvojenih specijalnih škola, odvojena specijalna odjeljenja u redovnim školama, a samim time i izvor segregacije, jer su učenici koji su pohađali te ustanove i specijalna odjeljenja bili nazivani “specijalcima”, te bi ih to pratilo cijeli život. Obilježeni bi bili i njihovi roditelji, a utjecaj tog perioda i takvog načina obrazovnog sistema ima i danas veoma prisutne posljedice. Naime, i danas veliki broj roditelja ne želi prihvatiti činjenicu da ima dijete sa posebnim potrebama kome je nužno potrebna pomoć stručnih ljudi, a sve zbog straha od segregacije, od socijalne neprihvaćenosti i straha od moguće socijalne samoizolacije kao izlaza za rješenje problema. Zbog ovakvih stajališta naš obrazovni sistem se susreće sa zakašnjelim pokušajima da se pomogne djetetu sa posebnim potrebama. Mnogi će reći da nikada nije kasno uključiti dijete sa posebnim potrebama u program redovne nastave, ali ako znamo za prednosti ranog starta, onda znamo i koliko je važna rana socijalna prihvaćenost, adaptacija, upoznavanje sa obrazovnim sistemom i razvoj komunikacije od što ranijeg doba ljudskog života.

Razredna nastava i inkluzija

Osnovu obrazovanja generacijama pruža razredna nastava. Učitelji, prenoseći svoje znanje, otkrivaju u svakom djetetu „ono nešto“ u čemu će biti uspješno. Trude se da im pomognu razviti tu specijalnost i da ih osposobe za potrebe savremenog okruženja. Postavlja se pitanje šta je sa djecom sa posebnim potrebama? Šta je najbolje što redovna škola i prvenstveno razredna nastava mogu pružiti toj djeci?

Postoji niz odgovora, rješenja i načina kako pomoći djeci sa posebnim potrebama. Uključiti ih u redovnu nastavu, tek da bi se vodili da su tu nije rješenje. Kao prvo, potrebno je stvoriti pozitivnu emotivnu klimu u razredu u kom će biti uključeno dijete sa posebnim potrebama, a takvo što može podstaknuti i stvoriti jedino učitelj. Zatim, da ne bi došlo do neugodnih situacija, bilo po dijete sa posebnim potrebama, bilo po ostale učenike u razredu, učitelj mora biti adekvatno osposobljen za rad sa djecom sa posebnim potrebama, za balansiranje između svake individue u razredu, te znati na adekvatan način surađivati prvenstveno sa roditeljima djeteta sa posebnim potrebama, mobilnim timom koji će dodatno raditi sa tim učenikom (defektolog, logoped), ali i sa širom društvenom zajednicom u kojoj može tražiti podršku za svoj rad.

Iz navedenog proizilazi da je prvenstveno potrebno osposobiti učitelja da bismo uključili dijete sa posebnim potrebama u redovnu nastavu. Ovdje veliku ulogu igra organizacija studija razredne nastave. Studenti na pedagoškim fakultetima, akademijama, te učiteljskim fakultetima bi trebali imati obavezan program inkluzije koji će se prožimati kroz sve godine studija.

Inkluzija za sve

Zalaganje za inkluziju u obrazovanju ne treba posmatrati samo sa aspekta potrebe uključivanja djece sa posebnim potrebama u redovni odgojno-obrazovni program rada. Naime, sjetimo se romske djece koja još uvijek i pored mnogobrojnih zalaganja obrazovnog sistema, te društvene zajednice u kojoj žive nemaju ravnopravan status sa ostalom djecom u školama. Ona su često obilježena, žrtve su stereotipa i u tome njihov status slič statusu djece sa posebnim potrebama. Međutim, važno je napomenuti da kod Roma imamo i vidove autosegregacije kojom sami sebi ugrožavaju položaj u društvenoj sredini. Da bismo riješili problem

uključivanja romske djece u redovnu nastavu, potrebno je prvo kod njihovih roditelja stvoriti pozitivnu sliku o nužnosti pohađanja škole, jer su roditelji Romi često najveći uzrok socijalne odbačenosti i njih samih i njihove djece. Umjesto da ih šalju u školu, roditelji Romi od svoje djece zahtijevaju da prose. Društvena zajednica stvara lošu sliku o Romima i tu počinju prve prepreke za ostvarenje pozitivnih koraka ka uključivanju romske djece u obrazovni sistem.

Dalje, kada govorimo o pojmu inkluzije koja ima porijeklo u latinskom jeziku i znači uključivanje, uključenost, podrazumijevanje, obuhvatanje, potrebno je istaknuti da ne tako rijetko, posebno na prostorima država bivše Jugoslavije, se susrećemo i sa problemima, pored uključivanja romske djece u redovnu nastavu, uključivanja i djece ostalih nacionalnosti (manjinskih nacionalnih grupa) u redovnu nastavu. Tu problem pravi etnička netrpeljivost, etničke predrasude i religijska netolerancija. Inkluzija treba riješiti i te probleme, podsticati razvoj međuetničkih odnosa i postepeno stvarati pozitivnu i zdravu društvenu sredinu.

Pored djece sa posebnim potrebama, te manjinskih nacionalnih grupa, javlja se i potreba da i darovitu djecu koja su u istom razredu sa ostalim učenicima ne zapostavimo i da, ne ističući njihove sposobnosti, pružimo im najbolje moguće uslove rada u kojima će zajedno sa ostalim učenicima nizati svoje uspjehe, a neće biti prozvani „štreberima“ ili „pametnjakovićima“.

Moram istaknuti i razlike među učenicima koje se mogu pojaviti zbog različitog materijalnog statusa. Uvijek ćemo u razredu naći dijete koje je siromašnije ili bogatije od druge djece. Umjetnost učiteljskog posla znači i brisanje takvih razlika među učenicima. Učionica treba da bude mjesto gdje se ruše sve predrasude, gdje razlike postaju sličnosti i mjesto gdje se zajednički radi na postizanju uspjeha svih učenika.

Ponovo, učitelj je taj koji djecu od prvih dana njihovog školovanja treba podsticati na saradnju, pozitivne društvene odnose, zdravu komunikaciju i jednakost među svima. Samo tako će biti moguće da inkluzija zaživi u punom pogledu i ostvari ciljeve svog postojanja.

Zaključak

Diferencijacija pojma inkluzije u razrednoj nastavi ima osnovu u svojim principima koji su sveobuhvatni i uključuju slijedeće procese:

- povećanje participacije učenika sa posebnim potrebama u realizaciji nastave, kao i u aktivnostima zajednice koja gravitira lokalnoj školi;
- restrukturiranje kulture, prakse i principa odgojno-obrazovnog rada tako da se može odgovoriti na različite potrebe učenika;
- prihvatanje različitosti kao normalne pojave;
- izlaženje u susret potrebama svih učenika;
- prihvatanje i podržavanje različitih načina učenja;
- osiguravanje kvaliteta obrazovanja za sve učenike kroz adekvatan kurikulum, strategije podrške i podučavanja;
- prihvatanje činjenice da je inkluzija u obrazovanju samo jedan aspekt opće društvene inkluzije, inkluzije za sve.

Na svim prosvjetnim radnicima, na lokalnoj i globalnoj društvenoj zajednici je da zajedničkim snagama i praćenjem savremenih tokova, načina i uslova života što bolje ostvare cilj koji se ogleda u prevazilaženju razlika počevši od najmlađih uzrasta.

Literatura

- Duga – društvo ujedinjenih građanskih akcija (2006). *Vodič kroz inkluziju u obrazovanju*. Sarajevo: Duga.
- Heder, M. (2005). *Workshop on training of teachers of the visually impaired in Europe*. Birmingham: ICEVI Europe.
- Suzić, N. (2008). *Uvod u inkluziju*. Banja Luka: XBS.

Summary

Inclusive education means that all students in a school, regardless of their strengths or weaknesses in any area, become part of the school community. They are included in the feeling of belonging among other students, teachers and support staff.

Inclusion must play a very important part in present and also in future education system of Bosnia and Herzegovina and all other countries who haven't made adequate conditions for developing the inclusion. Elementary education is the part of education system who needs to give a base for inclusion based on the belief that people work in inclusive communities, work with people of different races, religions, aspirations, disabilities.